

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

AZƏRBAYCAN UŞAQ ƏDƏBİYYATI ANTOLOGİYASI

(klassik və müasir uşaq poeziyası)

II
cild

ölx2

F. Köçərli adına
Respublika Uşaq
KİTABXANASI

INV. № 91866

Bakı
"RENESSANS-A"
2016

Tofiq Mahmud (1931-1997)

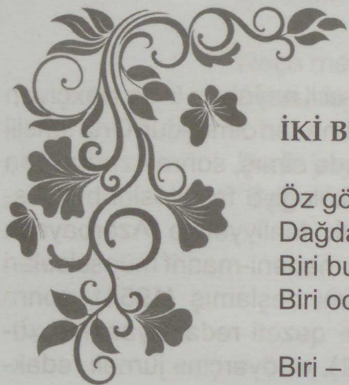

Tofiq Mahmud 1931-ci il noyabrın 6-da Naxçıvan MR Şahbuz rayonunda anadan olmuşdur. Orta təhsili Bakıda 31 sayılı məktəbdə almış, sonra Azərbaycan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsini bitirmişdir (1949-1954). Əmək fəaliyyətinə Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyinin mədəni-maarif müəssisələri idarəsində metodist kimi başlamış (1954), sonra «Azərbaycan müəllimi» qəzeti redaksiyasında xüsusi müxbir (1958-1961), «Göyərçin» jurnalı redaksiyasında ədəbi işçi olmuşdur (1961).

İlk şeri «Kəsməsəm də, görməsəm də» 1953-cü ildə «İnqilab və mədəniyyət» jurnalında dərc olunmuşdur. 1976-cı ildən «Göyərçin» jurnalının redaktoru vəzifəsində işləmişdir. Bədii tərcümə ilə də məşğul olmuşdur. Onun tərcüməsində Xuta Berulavanın «Quş südü», İsabəy İshaqovun «Hər şeyi öyrənmək istəyən» kitabları işıq üzü görmüşdür. Əsərləri xarici ölkə xalqlarının dilinə tərcümə olunmuşdur. Azərbaycan Respublikası Uşaq Fondunun Bakı şöbəsinin sədri, həm də rəyasət heyətinin üzvü olmuşdur (1989-cu ildən). Azərbaycan Yazıçılar Birliyi uşaq və gənclər ədəbiyyatı şurasının sədri, keçmiş SSRİ Yazıçılar İttifaqı uşaq və gənclər ədəbiyyatı şurasının üzvü seçilmişdir. Azərbaycan Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fəxri fərmanı ilə təltif edilmişdir.

Tofiq Mahmud 1997-ci il aprelin 4-də Bakıda vəfat etmişdir.

Şairin adına «Tofiq Mahmud mükafatı» (hər il ən yaxşı uşaq şeirlərinin müəlliflərinə verilir) təsis edilmişdir.

İKİ BULAQ

Öz gözümlə görmüşəm –
Dağda iki bulaq var.
Biri buz kimi soyuq,
Biri od kimi qaynar.

Biri – içmək istəsən –
Dodağını yandırar.
O biri – əl uzatsan –
Barmağını dondurur.

ŞEH

Şehə bir bax,
Nurlu, parlağ.
Nə iridir,
Mirvaridir.

Dedim: sürüş
Ovcuma düş.
Nə oldu, eh,
Dağıldı şəh!

ƏLİFBA BAYRAMI

Məktəb... Geniş bir salon...
Bəzəkli, nurlu səhnə.
Oturub baba, nənə.
Yenə gəldi qonaqlar,
Hamı doldu salona.
Bu gün bayramdır, bayram –
“Əlifba” çatıb sona.
Müəllim təbrik etdi
Mehriban qonaqları,

Bağrına basıb öpdü
O bir-bir uşaqları.
Hər şagirdin əlində
Böyüdülmüş hərf var,
Sevincdən yerə-göyə
Sığmır kiçik uşaqlar.
Nəğmələr deyə-deyə
Qızlar qalxdı səhnəyə.
Biri çiçək kimidir,
Ağ kəpənək kimidir.
Rəqs edib fırlandı o,
Səhnədə dolandı o.
Şənlik xeyli uzandı,
Güldü, sevindi hamı.
Gözəl keçdi, xoş keçdi
Bu “Əlifba bayramı!”

QULAMGİLƏ QONAQ GƏLİR

Qulamgilə qonaq gəlir,
Gör, nə qədər uşaq gəlir.
Gəlir İdris,
Gəlir Tomris,
Gəlir Həsən,
Gəlir Süsən.
Hamısı da bir ağızdan
Deyir: – Salam!
Salam almır
Ancaq Qulam.
Bir tərəfdə durub baxır,
Boynunu da büküb baxır.
Qoşularaq uşaqlara,
Bu balaca qonaqlara
Sakit Qulam, yaxşı Qulam.
Birdən-birə
Dönür şirə,
Olur tamam başqa adam!
Təpik vurur boz ayıya,
Cəld atılır çarpayıya.
İşə salır qılıncları,

Qalxan edir balıncıları!
Fit çalaraq
Uşaqları yarışdırır,
Qab-qacağı,
Oyuncağı
Bir-birinə qarışdırır!
Maşın verir Tomrisə o,
Dovşan verir İdrisə o,
Sonra isə dava salır,
Maşını da,
Dovşanı da
Uşaqlardan geri alır.
Oxlov tapır,
Bir at kimi evdə çapır.
Arxasınca
Qaç-qaç
Gedir İdris,
Gedir Tomris.
Gedir Süsən,
Gedir Həsən!
Qulamgile qonaq gəlir,
Gör nə qədər uşaq gəlir.
Görən kimi uşaqları,
Bu balaca qonaqları
Sakit qulam, yaxşı Qulam
Birdən-birə
Dönür şirə,
Olur tamam, başqa adam!

ÜŞÜYÜRƏM

Yumurtadan çıxdı cücə,
Dörd tərəfə baxdı cücə.
– Üşüyürəm... hava buztək,
Evim uçub... aman... kömək...
Ana toyuq güldü ona.
Tezcə,
Ətcəbala körpəsini
Aldı isti qucağına.

ŞƏLALƏ

Həm gecə, həm gündüz axırsan,
Sallanan, ağaran ciğirsən.
Bəlkə də
sənsən göy qurşağı,
Enibsən dağlardan aşağı?
Bir duman, bir bulud kimisən,
Açılan paraşüt kimisən.
Qüvvətlə çırpılıb dağ-daşa,
Az qalır hər damlan nur saça.
Axırsan süd kimi ağappaq,
Çiçəklə bəzənir bağça-bağ!
Ağ tülə bənzərsən, şələlə,
Dağları bəzərsən, şələlə!

SÜSƏN VƏ GÜNƏŞ

Günəşin şəfəqləri
Axıb dolur otağa,
Süsən qaçır, əlləşir
Şəfəqləri tutmağa.
Rəqs eləyən şəfəqlər
Elə xoş, elə titrək...
Başdan-başa otağı
Bürüyür qızılı rəng...
Şəfəqlər balıq kimi
Əllərindən sürüşür.
Gah üzünə,
gözünə,
Gah da çiyinə düşür.
Süsən günəşlə yatır,
Günəşlə də oyanır.
Oyunçaqdan
daha çox,
Şəfəqlərlə oynayır.
Günəş fərəh gətirir
Milyon-milyon uşağa.
Onları öpmək üçün
Düşür min-min otağa.
Qoy o səpib həmişə

Qızıl saçqlarını.
Sevindirsin
dünyanın
Bütün uşaqqlarını.

GÜLƏYƏN SÜSƏN

Baxıb oyuncaqlara
Əylənir,
Gülür Süsən,
Qarışıb uşaqqlara
Şənlənir,
Gülür Süsən.
Elə səhərdən bəri,
Gülür qızın
gözləri.
Oyuncaq dovşan görür
Gülür Süsən,
At görür,
Ceyran görür,
Gülür Süsən.
Uçuşub göy üzündə
Şən quşlar dolaşanda,
Futbol topu üstündə
Uşaqqlar dalaşanda,
Gülür Süsən.
Çiçək görür, ot görür,
Bulud, şimşək,
Od görür,
Gülür Süsən.
Həyət boyu it hürür,
Qoca arvad öskürür,
Gülür Süsən.
Milis əmi fit verib,
Maşını saxlayanda,
Anasını itirib,
Bir uşaq ağlayanda,
Gülür Süsən.
Nənəsi eynək taxdı,
Süsən eynəyə baxdı.
Qəh-qəh çəkdi yenə də,

Süsənin gülməyinə
Baxıb güldü nənə də...
Dedi: – Şeytan, bəsdir, bəs,
Adam hər şeyə gülməz!

KİÇİK ORKESTR KİMİ

Süsən piano çalır,
Səs yayılır hər yana,
Onu eşidən kimi
Quşlar qonur eyvana.
Böyük həvəs içində
Süsən piano çalır,
Dinlədikcə quşların
Şən səsləri ucalır.
Dalğa-dalğa yayılan
Nəğməni duyur quşlar,
Nəğmənin ahəngiylə
Dərhal oxuyur quşlar...
Süsən durur... quşlar da
Bu vaxt kəsir səsinə,
Süsən çalır... quşlar da
Oxuyur nəğməsinə.
Süsən gəlir həvəsə,
Quşlar gəlir həvəsə,
Kiçik orkestr kimi
Onlar verir səs-səsə!

SANCAQ

Götürdü
Səhər çağı
Oğlan evdən sancağı.
Onu cibinə qoydu,
Özünü güclü duydu.
Düşündü:
«Gəlsin bəri,
Kimin varsa hünəri...
Mənə acı
söz desin,

Ya da xətrimə dəysin...
Bu sancağı açaram,
Gizlicə,
aram-aram,
yaxşı-yaxşı sancaram».
Onu cibində tutdu,
Elə oldu ki, oğlan
Bu sancağı unutdu.
Cibdə açılıb sancaq
Özünə batdı ancaq!

HİRLİ ARI

Bir oğlan
Bir arıya sataşdı,
Gah vurdu,
Gah da çubuqla qovdu,
Başına oyun açdı.
Bu arı
Birdən-birə
dəyişib,
Sanki od-alov saçdı.
Onun dızılısından,
Onun vızıltısından
Oğlanı
qorxu aldı,
Odur ki,
İldırım kimi qaçdı.
Axı hara qaçır o?!
Arı cumdu dalınca,
Çay kimi
aşdı-daşdı.
Və birdən
Onun burnundan sancdı.
Ay aman!
Bu oğlan,
Görün, nə günə düşdü,
Deyin, bu necə işdi,
Burun
qoz boyda şişdi...
Mənim bir sualım var,
Kimdir, kimdir günahkar?!

FƏRİD HANI?!

Hay-küylə Fərid evdə
Oynayırdı bayaqdan.
Birdən-birə kəsildi
Onun səsi otaqdan.
Ata qalxdı ayağa,
Göz gəzdirdi otağa.
Yoxdur
Fərid otaqda,
Nə güncdə,
Nə bucaqda...
Nəzər saldı hər yana,
Çarpayının altına,
Güzgünün arxasına...
Gah yataq otağına,
Gah qonaq otağına,
Baxdı bu otaqların
Küncünə-bucağına.
Heç yanda
Yoxdur Fərid.
Şkafı açdı ata,
Şkafda yoxdur Fərid.
Mətbəxə qaçdı ata,
Mətbəxdə yoxdur Fərid.
Hara gedib
Bu Fərid, harda itib
Bu Fərid?!
Ata qayıtdı geri,
Qaldırdı pərdələri,
Dönüb baxdı
Dəhlizə,
Möcüzədir, möcüzə,
Heç yanda
Yoxdur Fərid...
Hara baş alıb gedib,
Kimə qoşulub gedib?!
Bəlkə çıxıb eyvana,
Bəlkə
Girib divana,
Bəlkə
Qalxıb tavana?!

Ata baxdı eyvana,
Ata baxdı tavana,
Ata baxdı divana.
Eyvanda
Yoxdur Fərid,
Tavanda
Yoxdur Fərid,
Divanda
Yoxdur Fərid,
Heç yanda
Yoxdur Fərid.
Ata dayandı
Birdən...
Üz üstə çevrilən iri,
Plasmas vanna...
Heyrətlə
Baxdı ona...
Bəlkə bu vanna deyil,
Tısbağadır
Elə bil.
Hərəkət
Etdi vanna,
İrəli
Getdi vanna.
O, dedi baxa-baxa:
– Bu, nə böyük tısbağa!
Qaldıranda vannanı,
Gördü dəcəl oğlanı.
Güldü altdan yuxarı
Fəridin baxışları.
– Bu nədir, ay tısbağa
Tez,
Dur ayağa!
Ata çəkəndə kötək
O qaçdı
İldırım tək...
Götürdü
Oyuncağı,
Göyə qalxdı nəşəsi,
Bürüdü bu otağı
Qəhqəhəsi,
Şən səsi!

BİR QIZ XƏSTƏ YATIRDI

Bir qız xəstə yatırdı,
Çöldə ip-ip oynayan
Qızlara baxa-baxa,
Dərdə-qəmə batırdı.
Xəyalında dağ görür,
Dağ boyunca yüyürür,
Zirvələrə çatırdı.
Gizlicə dərmanları
İki-iki atırdı.

Özünü şən göstərib,
«Ana, sağlamam» deyə,
Ona yalan satırdı.
Baş tutmurdu kələyi,
Hirsələnirdi, aləmi
Bir-birinə qatırdı.
Gah çəmənə, gah bağa,
Həsərlə baxa-baxa
Bir qız xəstə yatırdı...

HEÇ NƏ ALMA!

Evimizə gəlib qonaq,
Dil-dil ötür bu uşaq:
– Mənə verin nə konfet,
Nə peçenye, nə alma,
Anam möhkəm tapşırıb –
Heç kəsdən heç nə alma!
Konfetlə yoxdur aram,
Yoxdur almayla aram.
Versəniz də bunları,
Heç birini almaram.
Ona ya konfet uzat,
Ya da ki, alma uzat,
Dili – yox-yox – desə də,
Əlləriylə bunları
Götürəcək o saat!

QIZ VƏ ÇAY

Yay vaxtı gülə-gülə,
Bir qız gəlir sahilə.
Ləpələr aşır-daşır,
Birdən sular danışır:
– Ay qız, niyə baxırsan?
– Mən bilmək istəyirəm
Sən haraya axırsan?
Qəhqəhə çəkir sular:
– Bunu bilməyə nə var?
Baxıb kəndinizə mən,
Axıram dənizə mən.

YAĞIŞ YAĞIR DƏNİZDƏ

Damlalar nizə-nizə,
Yağış yağır dənizə.
Su üstü çopur-çopur,
Hər damla suya hopur.
Üstü inci dolu sap
Göydən asılıb qalır.
Gətirmir bu yükə tab,
Dəniz üstə qırılır,
Gah təyyarə yaradır,
Gah fəvvarə yaradır.
Dənizdən buxar kimi
Uçub, qucur göyləri,
Köçəri quşlar kimi
Bu gün qayıdır geri.
Qayıdır dəstə-dəstə,
Şənlənir dəniz üstə,
Bu quş – damla necə çox,
Sayı-hesabı da yox.,,
Bəlkə gəzir dən izi,
Elə döyür dənizi.
Köçəri quş – damlalar,
Çalır sanki laylalar.
Bu da xoş gəlir bizə,
Yağış yağır dənizə...

QAYIQ-YARPAQ

Göldə qayıq – yarpağa,
Mindi kiçik qurbağa.
Qayıq – yarpaq apardı
Qurbağanı uzağa!

SƏDAQƏT

– Kimdir eyvanımızda?
– Bu, qaranquşdu gəldi.
Getmişdi ilk payızda,
Yaz oldu, uçdu gəldi.

RAHATDIR

Nə deyim bu ayıya,
Uzanıb çarpayıya.
Daha qalxmaq istəmir,
Mənə baxmaq istəmir.
Deyirəm ki,ey ayı,
Mənimdir bu çarpayı.
Heç nə almır vecinə,
Gör nə söyləyir mənə:
– Layla çal, məni yatdır,
Bu yer yaman rahatdır!

Elə hey çıxırırdı:
– Mən salmışam bu yolu!
Mən salmışam bu yolu!

PAPAQLAR

Meşədə, ağaclarda
Qara-qara papaqlar
Saxlayır yuvaları –
Papaqları budaqlar,
Tökülüb papaqlara
Çoxlu-çoxlu yarpaqlar.
Onları görsələr də,
Əl uzatmır uşaqlar.
Çünki quşlar papaqda
Bala çıxaracaqlar.

TAPMACALAR

1

Nə yatar, nə usanar,
Uzanar, hey uzanar.

(Yol)

2

Qucaqına sular axar,
Qucağından nur buraxar

(Elektrik stansiyası)

3

Relslər üstə yaşayar,
Adamları daşıyar.

(Qatar)

4

Kainatda nəhəng şar,
Burda insanlar yaşar.

(Yer kürəsi)

5

Başımız üstündə oxşar dənizə,
Çən-duman, qar-yağış göndərər bizə.

(Göy)

6

Özü kobud, ancaq zərif dilləri var,
Əllərini bu ağ dillər üstə apar,
Ahəng dolu bir səs qopar.

(Piano)

7

Özü top,
Dəyirmi!
Kəs, içi
Köz kimi!

(Qarpız)